

АКАДЕМІЧНІ ПРОГРАМИ І ПРОЕКТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ В СЛОВАЧЧИНІ НАПРИКІНЦІ ХХ СТОЛІТТЯ

Проаналізовано вплив академічних програм і проектів, які спрямовувалися на посилення позанавчальної академічної активності студентів і викладачів, на розширення та збагачення їх професійних та особистісних можливостей, на надання молодим людям можливості для здобуття додаткової економічної освіти у сфері бізнесу, управління та фінансів тощо, на формування вищої економічної освіти в Словаччині наприкінці ХХ століття. Обґрунтовано, що у процесі оволодіння інноваційним досвідом у студентів формується уявлення про майбутню професійну діяльність, що впливає на успішне регулювання ринку праці для молоді.

Ключові слова: академічні програми і проекти, економічна освіта, вища освіта, Словаччина.

Постановка проблеми. Глибокі суспільно-політичні зміни в Східній Європі загалом та словацькому суспільстві зокрема, нові потреби перехідної економіки наприкінці ХХ століття зумовили глибокі зміни у змісті навчальних курсів з підготовки фахівців-економістів. Гострою стала проблема підготовки фахівців, зокрема економічного профілю, у зв'язку з чим розроблялися нові підходи до розвитку економічної освіти у вищій школі з урахуванням досвіду провідних європейських і світових університетів, суть якого полягала у максимальній адаптації навчального процесу до умов ринкової економіки; скороченні кількості щотижневих навчальних годин, що давало студентам більше можливостей для індивідуальної роботи; введенні окремих тем з проблем розвитку економіки європейських держав, передбачення у навчальних планах нових курсів, які поглиблювали професійну підготовку економістів в умовах ринкової економіки.

Аналіз досліджень та публікацій. Ретроспективний аналіз розвитку економічної освіти у вищій школі Словаччини засвідчив, що окремі аспекти даної проблеми були предметом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема загальні питання розвитку професійної і вищої освіти розглядалися такими дослідниками, як В. Базилевич, В. Бобров, К. Беркита, А. Бутинець, А. Вихрущ, М. Владика, М. Волошинова, І. Грищенко, В. Кремень, Н. Ничкало, Т. Оболенська, О. Падалка, Т. Поясок, Л. Тovaжнiянський. Проблеми розвитку вищої освіти в країнах Європейського Союзу, США, Канади вітчизняними і зарубіжними науковцями вивчали Н. Абашкіна, Н. Авшенюк, В. Алексеєнко, В. Андрущенко, Г. Ашин, Н. Бідюк, Л. Гаркуша, Б. Гершунський, Т. Десятов, І. Каленюк, В. Кремень, В. Кудін, Л. Лук'янова, О. Матвієнко, О. Огієнко, О. Романовський, Б. Шуневич. Проблеми економічної освіти у вищій школі в умовах глобалізації присвячені дослідженням таких зарубіжних дослідників, як Ф. Альтбах, Й. Буцко, Ф. Кернкрос, Л. Клайн, С. Курбатов, С. Мендловиц, Й. Малах, П. Мігок, Т. Монахан, Е. Ласло, З. Палан, В. Пеняк, Б. Плескович, П. Скотт, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, Н. Хілі, Х. Хорта, В. Чан, Й. Шумпетер, Ю. Щербанін та інші.

Водночас на розвиток вищої економічної освіти значний вплив мали академічні проекти і програми, які недостатньо висвітлювалися в наукових розробках, що і зумовило предмет нашого дослідження.

Мета статті: здійснити аналіз ролі академічних проектів і програм у формуванні вищої економічної освіти та обґрунтувати їх вплив на інноваційний розвиток вищої школи в Словаччині наприкінці ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Швидкий розвиток підготовки фахівців та відкриття вищих навчальних закладів і нових спеціальностей наприкінці ХХ століття у Словаччині забезпечувалося законом «Про вищі школи» (1989). Мета цього законодавчого акту – розширити можливості здобуття професійної освіти громадянами, та збільшити контингент студентів шляхом відкриття приватних вищих навчальних закладів та забезпечити працевлаштування випускників, надати можливості розвитку неформальної освіти.

Поряд з організацією навчального процесу за економічними спеціальностями в університетах Словаччини наприкінці ХХ століття (Університет Матея Бели в м. Банська Бистриця (1991), Університет в м. Трнава (1992), Університет ім Дубчека в м. Тренчин (1997), Міжнародний бізнес-коледж ISM Словаччини в м. Пряшів (2005), Центральний Європейський коледж у м. Скаліца (2005), Технологічний інститут в м. Дубніца над Вагом (2005), Братиславська міжнародна школа гуманітарних наук (2006) та інші) здійснювалася низка академічних проектів і програм, тобто комплексних проектів і програм, спрямованих на посилення позанавчальної академічної активності студентів і викладачів, на розширення та збагачення професійних та особистісних можливостей. Так, в Економічному університеті в Братиславі здійснювався ряд академічних проектів, пов'язаних з економічною освітою:

1. *Братиславська бізнес-школа ББШ (Bratislavská Business School – BBS)*, основна діяльність якої полягає у підготовці лідерів для бізнес-середовища. Навчальний процес спрямовується на надання сучасних освітніх послуг у сфері економічної освіти відповідно до міжнародних стандартів, не лише громадянам Словаччини, а й представникам міжнародного бізнес-середовища. Підготовка в ББШ здійснюється впродовж 15 місяців за програмою спеціальності «Економіка, менеджмент та оцінка майна». Цільова аудиторія – професійні співробітники експертних організацій, які поглиблюють свої знання, особливо в галузі економіки та управління, а також фахівці центральних органів виконавчої влади, фінансових установ та інших організацій, які здійснюють експертну діяльність. Освітні програми реалізуються з метою підготовки фахівців економічного профілю відповідно до потреб компаній, організацій та державних установ, що можуть виконувати експертні оцінки майна. Студенти ББШ вивчають такі дисципліни: «Правові основи економічної експертизи» (Právne aspekty znaleckej činnosti), «Економічні основи судової справи» (Ekonomické východiská znaleckej činnosti), «Типологія, інтеграція та реструктуризація підприємства» (Typologia, združovanie a reštrukturalizácia podnikov), «Методи визначення вартості компонентів бізнес-активів і зовнішніх зобов'язань» (Metody stanovenia hodnoty zložiek majetku podniku a cudzích pasív), «Методи оцінювання людських ресурсів у процесі оцінки компанії» (Metody ohodnocovania ľudských zdrojov v procese ohodnocovania podniku), «Оцінка об'єктів інтелектуальної власності» (Ohodnocovania predmetov duševneho vlastníctva) та ін.

2. *Дитячий економічний університет* функціонує в літній період і призначений для дітей віком від 9 до 14 років. Мета діяльності цього особливого економічного університету полягає в ознайомленні дітей з основними поняттями та поточними проблемами економіки. Разом з тим забезпечується конструктивне використання вільного часу дітьми, оскільки заняття проводяться у формі гри і конкурсів, лекцій, майстер-класів, походів, екскурсій [15].

Отже, діяльність Братиславської бізнес-школи та Дитячого економічного університету як окремих структур Економічного університету в Братиславі сприяла поглибленій підготовці фахівців економічного профілю. Вони виступають логічною ланкою неперервної професійної освіти, що дає змогу забезпечувати новими знаннями і поглиблювати вже наявні; готувати професіоналів на сучасному рівні; удосконалювати роботу професорсько-викладацького персоналу. Відбувалася інтеграція науки, вищої освіти, виробництва, результатом якої ставав науково технічний прогрес, удосконалення освітнього процесу у вищій економічній школі Словаччини, адже наукові ідеї та відкриття доповнювали навчальні програми. Реалізація таких підходів сприяла підвищенню якості підготовки спеціалістів.

Зазначимо, що в кінці 80-их – на початку 90-их рр. завдяки академічним проектам та програмам в Університеті Я. Коменського у Братиславі здійснюється поглиблена підготовка фахівців економічного профілю, спрямована на формування мобільності студентів, у ряді інституцій: у «Центрі наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок для e- Європи» (Vedeckovo-vyskumne a vuvojove centrum pre e-Europe) факультету менеджменту, «Центрі розвитку менеджменту та прикладних досліджень» (Centrum pre rozvoj manazmentu a aplikovany vyskum), «Центрі інформаційних технологій факультету менеджменту» (Centrum informačných technológií FM UK (CIT FM UK)), «WEMBA. Програма магістра ділового адміністрування для вищої та середньої ланки системи менеджменту» (WEMBA. Weekend executive master of business administration program. Program pre vrcholovu a stredny manazment), «Центрі психолого-педагогічного консультування» (Centrum pedagogicko – psychologického poradenstva) [5, с. 14 – 20].

Зупинимося на діяльності окремих з них.

«Центр наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок для e-Європи».

Центр факультету менеджменту Університету Я. Коменського є спеціалізованою науково-дослідною структурою з організації та управління реалізацією дослідницьких проектів Європейського Союзу в галузі інформаційних технологій у рамках програм розвитку електронного навчання в Європі відповідно до Лісабонської стратегії з комп'ютеризації підприємств та організацій, що сприяє створенню умов для подальшого використання у Словаччині результатів міжнародних проектів ООН та ЄС. Наприклад, Центр став локальним лідером програми «Глобальний моніторинг підприємництва» (Globalny monitor podnikania), що здійснюється Європейською Асоціацією глобальних досліджень підприємництва [10]) – найширшим і найглибшим у світі дослідженням динаміки підприємницького бізнесу, що спрямоване на вивчення взаємозв'язку між підприємництвом і національно-економічним розвитком країни, можливостей людини займатися бізнесом в сучасних умовах ринкової економіки. Унікальність цього дослідження полягає в тому, що на відміну від багатьох інших, спрямованих на малі та середні підприємства. Основними завданнями діяльності Асоціації є вивчення відмінностей у розвитку підприємницької діяльності між країнами, а також чинників, які впливають на національний рівень підприємницької активності, політики підприємницької діяльності в різних країнах. Результати діяльності «Центру наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок» узагальнено в колективній монографії як електронній книзі дослідження з проблем розвитку підприємництва у Словаччині за редакцією професора А. Пілкової [8]. Діяльність цього Центру спрямована на забезпечення впровадження результатів міжнародних досліджень в навчальний процес на факультеті менеджменту, а також на інших факультетах. Освітня діяльність Центру зорієнтована на студентів магістерського і докторського рівнів, зокрема з питань використання інформаційних технологій відповідно до спеціалізації докторантів, на активну співпрацю з органами державної влади і громадськими організаціями [16].

«Центр розвитку менеджменту та прикладних досліджень» здійснює консультування щодо умов та можливостей заснування власного бізнесу потенційних клієнтів, є цілісним проектом, основна мета якого полягає у створенні необхідних умов для формування практичних навичок у сфері консультування з проблем менеджменту та підприємництва, формування умінь працювати в консалтингових підприємствах, проводити тренінги, здійснювати підготовку фахівців до роботи в колективі на підприємствах малого, середнього і великого бізнесу.

«Центр психолого-педагогічного консультування» надає консультаційні психолого-педагогічні послуги; консультує студентів з особливими потребами; організовує консультації та семінари для молодих викладачів з проблем розвитку особистості та оптимізації навчального процесу; проводить тренінги з питань підготовки і проведення семінарів, методики організації навчання персоналу на підприємствах і в організаціях; управління педагогічним процесом. Одними з найбільш популярних є програми підготовки магістрів у галузі управління і підприємства, за якими здійснюється підготовка менеджерів вищої і середньої ланки управління підприємством, функціями яких є обрuntuвання стратегії фірми, розподілу стратегічних ресурсів, контроль і координація проектів тощо.

Програма WEMBA для менеджерів-практиків впроваджується у співпраці з Вищою школою бізнесу Університету Пітсбурга та за підтримки гранту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) (1996). Зміст навчання, що визначається з урахуванням специфіки Центральної та Східної Європи, спроектований таким чином, що менеджери з великим досвідом виробничої діяльності поглиблюють теоретичні знання і розширюють практичний досвід з економічних та гуманітарних напрямів з метою досягнення успіху на міжнародних ринках, що динамічно змінюються. За цією програмою вивчаються предмети: маркетинг, організаційна поведінка, крос-культурний менеджмент, операційний і проєктивний менеджмент тощо. Випускники цієї програми отримують диплом WEMBA MBA Пітсбурзького університету [14].

Отже, центри та програми з поглибленого вивчення менеджменту в Університеті Я. Коменського в Братиславі створюють необхідні умови для здобуття студентами фундаментальних та універсальних знань з проблем управління. Це сприяє систематизації, поглибленню і переосмисленню індивідуального досвіду управління, формуванню управлінських навичок та вмій з урахуванням особливостей бізнесу компанії-замовника, оволодінню англійською мовою і засвоєнню міжнародної практики та інноваційних підходів, формуванню особистісних якостей, розвитку комунікативних здібностей.

З метою реалізації завдань Болонського процесу щодо освіти дорослих, освіти впродовж усього життя, пріоритетного розвитку інноваційно-технологічних досліджень вищі навчальні заклади економічного профілю Словаччини активно співпрацюють з академічними науковими установами, а саме: Інститутом словацької та світової економіки (Ustav slovenskej a svetovej ekonomiky), що є правонаступником Інституту правових та економічних наук Словацької академії наук; Інститутом прогнозування Академії наук Словаччини (Institút pre prognostické Slovenska akadémia vied); Інститутом інформатики і прогнозування освіти (Ustav informácie a prognóz školstva) [6], що спеціалізується на прогнозуванні макроекономічних тенденцій. Інфостат був заснований на підставі угоди між Чехословаччиною і ООН в рамках програми розвитку співробітництва в 1969 р. Основним інформаційним продуктом є формування короткострокових прогнозів розвитку словацької економіки, що використовується як для прогнозування розвитку підприємницької діяльності, так і для розробки програм регіонального та державного розвитку, формування освітніх програм тощо. Новий перспективний напрям діяльності Інфостату, що розпочався на початку 90-х років – формування інформаційної політики та інформаційних програм Словаччини. Під керівництвом фахівців Інституту розроблено концепцію розвитку інформатизації в державному та громадському управлінні, що була затверджена Постановою Уряду як Національна програма інформатизації [10; 13].

У цьому контексті значний науковий інтерес становить досвід *Центру економічного і соціального аналізу* (Centrum pre ekonomickú a sociálnu analýzu) (1992), заснованого групою економістів і соціологів, прихильників ліберальних цінностей, більш відомий як М.Е.С.А 10: І.Міклош, Ф. Себез, Г. Палацка, П. Кінчеш, В. Ніжнянський. Центр є незалежною, неурядовою та некомерційною організацією, основна мета якої полягає у підтримці вільної ринкової економіки, а також її принципів і цінностей, зокрема, вільної конкуренції, рівності можливостей, свободи підприємництва, недоторканності приватної власності, відкритості економіки. Головним завданням на початку його діяльності стає публічний захист альтернативних моделей економічної політики та інших напрямів соціальної політики, фундаментальних етичних принципів ринкової економіки. Основні напрями діяльності «Центру економічних і соціальних досліджень» (М.Е.С.А. 10): здійснення аналітичних досліджень в галузі економічного і соціального розвитку суспільства; надання консультацій з проблем економічного розвитку; організація тематичних дискусій, інтерв'ю та коментарів з актуальних проблем; організація семінарів, конференцій та публічних лекцій [5].

Для нашого дослідження становить інтерес аналіз розвитку економіки знань, результати якого систематизовано у праці К. Морвея «Міфи про побудову в Словаччині економіки, заснованої на знаннях». Аналізуючи роль науки, досліджень та інновацій у формуванні конкурентоспроможності європейської економіки, вчений доводить, що важливе значення має побудова економіки знань. Концепція економіки знань належить до процесів в економіці, в якій виробництво, передача і використання знань є основним двигуном створення багатства, економічного зростання і зайнятості. Такі поняття, як *економіка знань*, *нова економіка*, *навчання економіки*, *цифрова економіка*, *електронна економіка*, *мережева економіка*, *економіка постіндустріального суспільства*, *економіка, заснована на інноваціях* – це поняття, які виражають сутність змін, що відбуваються в країнах з розвиненою економікою впродовж останніх двох десятиліть. К. Морвей при цьому зазначає, що «для створення багатства є життєво важливим знання, яке називають «дисперсійним знанням» (розширеним знанням) (кілька знань), тобто ці знання не можуть бути централізовані або підпорядковані державному

впливові. Це не академічні знання, а часткова інформація широкого застосування у часі і просторі» [7, с. 9]. Їх корисність визначається економічною свободою, а не підтримкою схеми побудови знаннєвої економіки. Аналізуючи завдання розвитку економіки знань, автор наголошує на позитивних і негативних чинниках практичної реалізації концепції економіки знань в Словаччині. Позитивними чинниками він вважає розуміння змін чинників конкурентоспроможності, інше сприйняття людського капіталу (людина перестає бути частиною трудящих мас, стає зрозумілою її унікальність), акцент на освіту і загальне культивування інтелекту, розуміння необхідності гнучкого ринку праці, прагнення до вищої якості освіти (корекція навчальних програм, підвищення вимог до якості вищої освіти). Серед негативних вказує на ризик переоцінки, недооцінку створення умов для добре функціонуючої ринкової економіки, недооцінку природної мотивації підприємництва тощо [7, с. 10 – 15].

Заслужують на увагу науково-аналітичні дослідження Центру економічного і соціального аналізу, які стосуються вивчення економічних проблем країн, інформування та імплементації знань про реформи не тільки в інших країнах ЄС, а й в країнах з перехідною економікою, зокрема України. Цій актуальній проблемі присвячено наукові проекти, зокрема:

«Сприяння конкурентоспроможності українських прикордонних регіонів в умовах ринкової економіки (КУПР)» («Podpora konkurencieschopnosti ukrajinských cezhraničných regiónov v podmienkach trhovej ekonomiky (KUCR). Згідно з цим проектом на основі аналізу нормативно-правових і фінансових засад, з участю українських партнерів, розробляються конкретні заходи, спрямовані на створення інституційної, правової і фінансової безпеки для регіонального розвитку, які застосовуються у співпраці словацького та українського прикордонних регіонів.

Проект підтримує розвиток співпраці між Пряшівським та Кошицьким краями і Закарпатською областю України. Результати дослідження оприлюднюються шляхом інформування громадськості, зацікавлених осіб, студентів, наукових працівників та ін. Отже, відбувається обмін інформацією, що сприяє поширенню економічних знань.

«Схід – підтримка процесу фіскальної децентралізації в Україні» (East - podpora procesu fiskalnej decentralizacie na Ukrajině) - цей проект спрямовано на обмін досвідом щодо фіскальної децентралізації у Словаччині. У ході візиту партнером ІБСЕД (Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень) у Словаччині представлено програму фінансування місцевого самоврядування в Словаччині і Україні. Прикладом є аналіз конкурентоспроможності Закарпатської області України, що дає змогу потенційним міжнародним інвесторам визначитися з можливістю науково-технологічної співпраці в цьому регіоні [9].

«Надання підтримки у зміцненні місцевої демократії в Україні» (Podpora budovania miestnej demokracie na Ukrajině) – цей проект спрямований на підтримку процесу трансформації та демократизації в Україні з підтримки місцевого самоврядування. Його мета полягає в поширенні досвіду роботи Словаччини в інших європейських країнах в галузі самоврядування як форми гарантії демократії та вирішення економічних проблем. Проект передбачає такі основні види діяльності: навчальну поїздку для групи учасників у Словаччину з метою ознайомлення з процесом реалізації реформ; проведення конференції «Словацькі реформи» в Києві; підготовку документів для громадських слухань щодо децентралізації в Україні, висновків і рекомендацій словацьких та інших іноземних вчених щодо пріоритетів фінансування та створення умов для незалежного регіонального управління; проведення серії семінарів (10) в Києві, Закарпатській, Запорізькій, Миколаївській і Чернівецькій областях за участю представників уряду, місцевих органів влади, неурядових організацій, наукових кіл, а також інших донорів, що діють в Україні [9].

Отже, вивчення матеріалів науково-аналітичних досліджень Центру економічного і соціального аналізу уможливило визначення основних тенденцій, пов'язаних із впливом громадських організацій на розвиток економічної освіти у Словаччині, тобто: оновлення теоретичних підходів до розвитку економічної освіти; визначення напрямів та стратегії вищої школи у сфері економічної освіти, змісту підготовки фахівців економічної сфери, змістовими компонентами яких в сучасних умовах виокремлюють базові напрями розвитку економіки

(макроекономічні зміни, економічна політика та структурна перебудова економіки, державні фінанси, зовнішня політика, зовнішня торгівля та іноземні інвестиції, регіональна політика та регіональний розвиток, країни з перехідною економікою тощо). Поширеними формами цієї роботи є конференції, семінари, лекції, презентації, майстер-класи [7, с. 10–13].

Словацька агенція інвестицій та розвитку торгівлі – Slovenska agentura pre rozvoj investicii a obchodu (SARIO), основними видами діяльності якої є: створення конкурентного інвестиційного середовища у Словаччині; просування інвестиційних проектів вітчизняних і зарубіжних інвесторів; забезпечення допомоги у створенні і наданні консультаційних послуг спільним словацьким та іноземним компаніям (спільним підприємствам); надання консалтингових послуг; формування бази даних щодо наявної нерухомості і промислових парків; формування економічної стратегії – покращення співпраці з потенційними партнерами на регіональному рівні, у співпраці з вищими навчальними закладами та науково-дослідницьким установами. Підтримка діяльності у сфері інновацій та НДДКР: громадська взаємодія; послуги у сфері зовнішньої торгівлі; навчальні консультації; сприяння в аналізі ділової діяльності.

Діяльність цих та інших інституцій сприяє розвитку системи бізнес-консультування, проведенню семінарів, конференцій на національному та міжнародному рівнях, впливає на розвиток словацької економіки і зниження рівня безробіття, підтримку експортної діяльності словацьких компаній та управління структурних фондів ЄС, сприяє формуванню і систематизації джерел економічної інформації, що в умовах глобалізації та інтеграції є надзвичайно важливим. Значення такої діяльності для підготовки майбутніх економістів полягає у залученні студентів до участі в різних акціях навчальних програм і фондів. Актуальними є професійні програми з прикладної економіки, що були організовані у співпраці з Технологічним університетом у Відні та Університетом Пітсбурга. За програмою РРАЕ навчалися студенти з різних країн, а деякі з них нині продовжують навчання у докторантурі в Тілбурзі, Калгарі і Пітсбурзі. Викладачі – учасники цієї програми є провідними науковцями з Віденського технічного університету, Карлового Університету у Празі, Університету Я.Коменського в Братиславі, Боннського університету, Університету Пітсбурга і Словацької Академії наук.

Такі навчальні програми надають молодим людям можливості для здобуття додаткової економічної освіти у сфері бізнесу, управління та фінансів тощо. У процесі оволодіння інноваційним досвідом у студентів формується уявлення про майбутню професійну діяльність в умовах вільного ринку ще до початку самостійної роботи, що впливає на регулювання ринку праці молоді. Здебільшого вони фінансуються приватним сектором, а також міжнародними і словацькими фондами. [12].

Висновки. Аналіз формування економічної думки та вищої економічної школи в Словаччині свідчить, що на ефективність цього процесу позитивно впливають соціально-економічні трансформації. Водночас доцільно враховувати, що відбувається взаємовплив, оскільки вища освіта на сучасному етапі визначає спосіб орієнтації суспільства на якісні людські ресурси, інноваційні технології в економіці, на стан та роль держави в суспільстві. Ера інформатизації, комунікації та глобальних мереж потребує нової філософії освіти, зміни парадигми економічного мислення з урахуванням науково-технологічних та суспільно-економічних досягнень попередніх поколінь. Академічні програми і проекти у навчальних закладах економічного профілю Словаччини дають змогу забезпечувати оперативне реагування вищої школи на такі зміни. Вони спрямовані на формування підприємницького мислення, є цінними також для студентів неекономічних спеціальностей, оскільки під час оволодіння запропонованим навчальним матеріалом у них розвиваються ключові навички, необхідні для виходу на ринок праці та майбутнього працевлаштування.

Перспективами подальших досліджень даного напрямку є обґрунтування ролі академічних програм і проектів в розвитку вищої освіти в країнах Європейського Союзу, вплив міжнародних академічних програм на формування вищої освіти в Україні, розвиток програм академічних обмінів у вищій школі європейських країн та інші.

Список літератури:

1. **Кремень В. Г.** Синергетика в освіті : монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 368 с.
2. **Ничкало Н. Г.** Професійна педагогіка і педагогіка праці : проблеми взаємозв'язку в умовах ринкової економіки / Н. Г. Ничкало // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 2(67)10. – С. 33 – 46.
3. **Сбруєва А. А.** Глобальні та регіональні тенденції розвитку вищої освіти в умовах побудови суспільства знань / А. А. Сбруєва. – Суми : СумДУ ім. А.С. Макаренка, 2008. – 80 с.
4. **Товканець Г. В.** Економічний університет в Братиславі та його роль у розвитку вищої економічної освіти Словаччини / Г. В. Товканець // Вісн. Черкаського університету. Сер.: Педагогічні науки / Черкаський нац. ун-т імені Богдана Хмельницького, 2011. – Вип. 186. – С. 145 – 149.
5. **Centrum pre ekonomicke a socialne analyzy** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mesa10.sk/index.php?action=module&id=mod_.
6. **INFOSTAT - institut informatiky a statistiky** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.infostat.sk/new_web/sk/index.php?option=com_.
7. **Karol Morvay.** Myty o budovani znalostnej ekonomiky na Slovensku. – Bratislava: M.E.S.A.10 Centrum pre ekonomicke a socialne analyzy. –20 s.
8. **Komornik J.** Podnikanie na Slovensku: vysoka aktivita, nizke rozvojove aspiracie / Komornik Jozef, Kovačičová Zuzana, Holienka Marián, Rehák Ján, Mihálik Andrej [Електронний ресурс]. – / Режим доступу: http://www.znalosti.sk/GEM_2011/kniha.html#/4/zoomed.
9. **Konkurencieschopnosti ukrajinskych regionov na priklade Transcarpathia**// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mesa10.sk/subory/Projekt_Slovak_Aid_KUCR
10. **Korček L.** Vyvin ekonomickeho myslenia. Stručný prehľad. – Bratislava, Esprima, 1996. – 42 s.
11. **Medzinarodny projekt Global Entrepreneurship Monitor (GEM)** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fm.uniba.sk/>.
12. **SAAIC.** Slovenska akademicka asociacia pre medzinarodnu spolupracu / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.saaic.sk>
13. **Transformacia** vyskumno-vývojovej činnosti inštitútu na nové spoločensko-економічне подмiенky [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.infostat.sk/new_web/sk/index
14. **Univerzita Komenskeho** v Bratislave. Fakulta managementu / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fm.uniba.ski>.
15. **Univerzita Ekonomicka** v Bratislave [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euba.sk/sk/o-univerzite/fakulty/>.
16. **Vedecke projekty a granty UK** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fm.uniba.sk/index.php?id=127>.

А. В. Товканец

АКАДЕМИЧЕСКИЕ ПРОГРАММЫ И ПРОЕКТЫ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ В СЛОВАКИИ В КОНЦЕ XX ВЕКА

В статье проанализировано влияние академических программ и проектов, которые направлялись на усиление внеучебной академической активности студентов и преподавателей, на расширение и обогащение их профессиональных и личностных возможностей, на предоставление молодым людям возможности для получения дополнительной экономического образования в сфере бизнеса, управления и финансов и т.д., на формирование высшего экономического образования в Словакии в конце XX века. Обосновано, что в процессе овладения инновационным опытом у студентов формируется представление о будущей профессиональной деятельности, что влияет на успешное регулирование рынка труда для молодежи.

Ключевые слова: академические программы и проекты, экономическое образование, высшее образование, Словакия.

ACADEMIC PROGRAMS AND PROJECTS IN THE GRADUATE SCHOOL OF ECONOMIC PROFILE IN SLOVAKIA IN THE LATE TWENTIETH CENTURY

The article analyzes the impact of academic programs and projects that are directed at strengthening academic extracurricular activities of students and teachers, to expand and enrich their professional and personal capacity, to provide young people with opportunities for more economic education in business, administration and finance, etc., on the formation of higher economic education in Slovakia at the end of the twentieth century. It is proved that in the process of mastering the innovative experience that students form an idea of the future professional activity that affects the successful regulation of the labor market for young people.

Key words: academic programs and projects , economic education , higher education, Slovakia.

